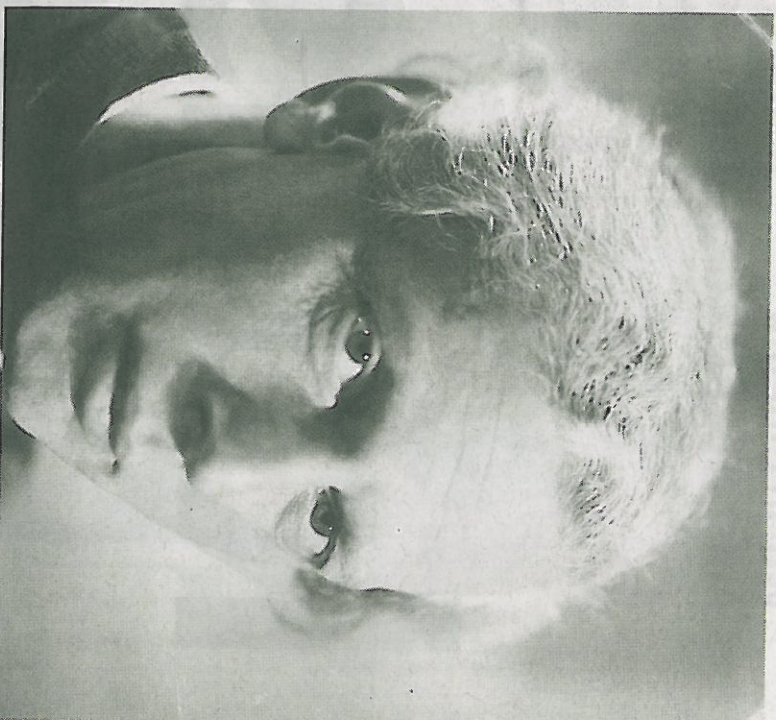

Boris Blacher rond 1939.

FOTO ERNA STOLL

Een amalgaam uit de 20ste eeuw

Die *Flut* van Boris Blacher was de eerste opera die in Duitsland na de oorlog op de planken werd gebracht. Op het Grachtenfestival is hij te zien, samen met twee andere opera's uit dezelfde tijd.

ERIK VOERMANS

Hij was de zoon van een Duitse bankdirecteur, werd geboren in China, groeide op in Siberië en Mantsjoerije en verhuisde op zijn negentiende naar Berlijn, waar hij wiskunde en architectuur ging studeren. Pas daarna besloot hij toch componist te worden. Nee, het wekt geen verbazing dat Boris Blacher (1903-1975) in de Duitse muziek altijd een buitenbeentje is geweest.

Blacher is samen met Karl Amadeus Hartmann één van de componisten die niet onbesmet blaazen uit nazi-Duitsland tevoorschijn kwamen. Beiden trokken zich in de jaren 1933-1945 terug uit het publieke leven en kozen voor *innere Immigration* en kregen zo geen vizez handlen. Daardoor kon Blacher na de oorlog zonder gefrons van werkbrauwen belangrijke functies bekleden, wat hij met verve deed. Hij was lange tijd directeur van de Hochschule für Musik in Berlijn en later *Präsident* van de Akademie der Künste. Hij had een grote naam als pedagoog, die later beroemd geworden componisten als George Crumb, Isang Yun, Aribert Reimann en Klaus Huber tot zijn leerlingen mocht rekenen.

In Berlijn was Boris Blacher tot in de jaren zeventig een grote meneer. Maar buiten Duitsland bleef zijn faam vreemd genoeg beperkt. In Nederland is zijn werk weinig uitgevoerd, en na zijn dood in 1975 zelfs nagenoeg nooit meer.

“Dat is zeer betreutenswaardig,” zegt Paul Oomens, dramaturg van KamerOperaProject, die voor het Grachtenfestival twee opera's van Blacher en een operaatje van Hartmann heeft gecombineerd tot de muziektheaterproductie *Vloed!*, die op zaterdag, zondag en maandag wordt opgevoerd in het Compagnietheater. Alle stukken worden voor het eerst in Nederland gespeeld. Ook het recital *Ornamente für Kate Kühl* (zondag) van de Vlaamse acti-

ce-zangeres Evi De Jean, begeleid door Arthur Rusanovsky (viool) en Ieroen Sarphati (piano), met politieke liederen die Blacher tussen 1946 en 1949 schreef voor de destijds beroemde vertolkster van Berlijnse cabaretsongs Kate Kühl, bevat een aantal wereldpremières.

In het Goethe Instituut zijn vervolgens enkele films te zien, waarbij Blacher was betrokken en die de Duitse schuldtraag aan de orde stellen, zoals *Rotation* (1948) van Wolfgang Staudte. Paul Oomens verzorgt de inleidende lezingen.

“Blacher was een gezien persoon, humoristisch, volstrekt integer en opvallend laagdrempelig,” zegt Oomens. “Helaas heb ik nooit bewegend beeld van hem gezien. Wel heb ik uitgebreid gesproken met de hoogbejaarde weduwe Geri Blacher-Herzog, die een getalenteerd concertpianiste was en in de jaren vijftig op de grootste podia heeft gespeeld. Blacher en zij beleefden die eerste jaren na de oorlog als een tijd van groot optimisme. ‘We gaan bouwen, alles is weer mogelijk, we gaan opnieuw beginnen’ – dat was in die tijd het sentiment. De centrale vraag voor hen was toen wat een componist doet die onbesmet uit de oorlog te voorschijn is gekomen en die een nieuw bestaan tracht op te bouwen in een kapotgebombardeerde stad.”

Blacher heeft in de periode 1945-1968 heel interessante stukken geschreven, die hier nooit weerklank hebben gevonden. Dat kan te maken hebben met zijn ongrijpbaarheid. Blacher is puntig, scherp, actueel en hij balanceert voortdurend tussen ernst en zutige ironie en lichtheid. Dat maakte hem onclassificeerbaar in een tijd waarin hokjesgeest heerste.”

In 1953 veroorzaakte Blacher met zijn *Abstrakte Oper Nr. 1* in Duitsland een groot schandaal, dat de allure had van de tumultueuze pre-

Repetitie van de opera *Vloed!* van de

mière van *Le saare du printemps* veertig jaar eerder in Parijs. Alleen staat de *Sacre* uitvoertig in de geschiedenisboeken beschreven en heeft niemand meer weet van de *Abstrakte Oper*. Oomens: “Ook daarom is het zo interessant dit repertoire weer eens onder de aandacht te brengen.”

Abstrakte Oper Nr. 1 is een opera zonder tekst, met alleen maar onzinklanken. Hij bestaat uit zeven losse scènes die zonder evidente samenhang naast elkaar staan. Oomens: “In Mannheim 1953 ging dit gepaard met filmprojecties van bombardementen op Duitse steden. In combinatie met de muziek vol jazzaccenten viel dit helemaal verkeerd bij het publiek. Het had alleen gekund als Blacher diep ernstige muziek had geschreven, maar dat is *Abstrakte Oper Nr. 1* niet.”

“Eerder dat jaar in Frankfurt was het ook al fout gegaan, omdat toen tussen de losse scènes twee clowns optraden, met Samuel Beckettachtige teksten. Ik heb die teksten helaas nergens in de archieven kunnen traceren.”

Oomens heeft *Abstrakte Oper Nr. 1* samengevoegd met Blachers *Die Flut* en met het zeer korte operaatje van Karl Amadeus Hartmann, *Der Mann der vom Tode aufstand*. “Hartmanns werk is typisch een *Zeitoper*, die een scherp beeld geeft van de tijd. Het gaat over de invloed

ADVERTENTIE

PORTRETTEN VAN
HILDO KROP

www.hildokrop.nl Steenwijk